

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	470
Land:	Ukraine
Kilde:	Migrationsverket
Titel:	Ukraina. Aktuell konfliktutveckling och säkerhetsläge
Udgivet:	22. december 2023
Optaget på baggrundsmaterialet:	20. februar 2025

LANDINFORMATION

Ukraina

Aktuell konfliktutveckling och säkerhetsläge

MIGRATIONSVERKETS FUNKTION FÖR LAND- OCH OMVÄRLDSANALYS

Den 1 maj 2019 inrättade Migrationsverket en ny funktion för land- och omvärldsanalys. Funktionen benämns Migrationsanalys och finns inom Migrationsverkets Nationella operativa avdelning.

LANDINFORMATION FÖR HANDLÄGGNING AV MIGRATIONSÄRENDEN

Denna rapport är framtagen av Migrationsverket i enlighet med [EU:s allmänna riktlinjer för framtagande av landinformation](#) (2008). Rapporten innehåller landinformation avsedd för handläggning av migrationsärenden.

Rapporten bygger på noggrant utvalda informationskällor. Alla källor refereras med undantag för beskrivning av allmänt kända förhållanden.

Landinformation: Ukraina. Aktuell konfliktutveckling och säkerhetsläge

2023-12-22, version 1.0

Rapporten är utgiven av Nationella operativa avdelningen,
Migrationsanalys – Migrationsverkets funktion för land- och omvärldsanalys.
Rapporten har publicerats i Migrationsverkets databas för landinformation, Lifos, ©
Migrationsverket (Swedish Migration Agency), 2023.
Publikationen kan laddas ner från <http://lifos.migrationsverket.se>

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte och frågeställningar.....	5
1.3 Avgränsningar	5
2. Den militära utvecklingen över tid	6
2.1 Rysk uppbyggnad och den fullskaliga invasionen	6
2.2 Nuvarande frontlinje	8
3. Om stridshandlingarna	9
3.1 Parterna.....	9
3.2 Stridernas intensitet och karaktär	10
3.3 Särskilt om kriget i luften.....	12
3.4 Civila offer	13
4. Utvecklingen framöver	17
5. Avslutande kommentar	18
6. Källförteckning	20

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Denna rapport är framtagen av Migrationsanalysenheten i syfte att ge en uppdatering av situationen i Ukraina. Utkast till rapport färdigställdes den 29 september 2023. Information och händelseutveckling därefter har inte inkluderats. Migrationsanalysenheten har tagit fram ytterligare tre rapporter: Ukraina - Situationen för internflyktingar; Ukraina - Civilbefolkning under rysk ockupationsmakt; Ukraina - Kollaboration med ockupationsmyndigheter. För att få en så heltäckande bild av aktuell situation som möjligt bör rapporterna läsas i tillsammans.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna rapport är att ge en övergripande bild av karaktären och utbredningen av de pågående striderna i Ukraina mellan den ukrainska försvarsmakten och den Ryska federationens väpnade styrkor. Med utgångspunkt i den fullskaliga ryska invasionen i februari 2022 ges en kontextuell förståelse för den vidare händelseutvecklingen. Primärt fokus är hur stridigheterna bedrivs i nuvarande skede av konflikten och fram för allt i vilken utsträckning Ukrainas civilbefolkning drabbas. Slutligen görs en framåtblick över hur stridigheterna kan komma att utvecklas på medellång sikt.

Frågeställningar:

- Hur har den ryska invasionen av Ukraina utvecklats militärt från februari 2022 fram till idag?
- Vilken karaktär/intensitet har stridigheterna? Har dessa förändrats över tid?
- Vilka delar av Ukraina är särskilt drabbade av stridigheterna? Har detta förändrats över tid? Var förekommer det för närvarande stridigheter?
- Hur har civilbefolkningen drabbats av stridigheterna? Förekommer det geografiska skillnader inom Ukraina? Har detta förändrats över tid? I vilken utsträckning drabbas civilbefolkningen av direkta stridigheter för närvarande?
- Finns det särskilda grupper inom civilbefolkningen som har varit/är särskilt utsatta?

1.3 Avgränsningar

Denna rapport är avgränsad till militära och, i viss mån politiska, skeenden och mönster efter den fullskaliga ryska invasionen av Ukraina den 24 februari 2022.

Särskilt bör betonas att annan påverkan på civilbefolkningen än direkta stridshandlingar inte berörs i rapporten.

2. Den militära utvecklingen över tid

2.1 Rysk uppbyggnad och den fullskaliga invasionen

Ryssland förstärkte framför allt från och med hösten 2021 kraftigt sin militära närvaro längs sin gräns mot Ukraina, på Krim och senare även i Belarus.¹ Tidigare mer eller mindre explicita ifrågasättanden av Ukraina som nation och statsbildning² följdes av en alltmer hårdnande rysk retorik gentemot USA, Nato och den rådande europeiska säkerhetsarkitekturen.³ I februari 2022 erkände Ryssland de båda ”utbrytarrepublikerna” i Donbass som självständiga⁴, för att några dagar senare tillkännage en ”militär specialoperation” i Ukraina⁵.

De uttalade ryska målen med ”specialoperationen” var att ”de-militarisera” och ”de-nazifiera” Ukraina.⁶ Externa tolkningar av de ryska avsikterna har varierat något, men det förefaller stå klart att kontroll över Ukraina⁷ och regimskifte var ett ryskt mål.⁸

Den ryska invasionen inleddes med flyg- och robotattacker mot specifika mål spridda över Ukraina samt markoffensiver utgående från fyra axlar: i norr från Belarus och Ryssland söderut respektive sydöstut mot Kiev; i nordöst från Ryssland mot Charkiv och söderut; i öst och sydöst från Ryssland och de tidigare ockuperade delarna av Donbass mot övriga delar av Donbass; i söder från det tidigare ockuperade Krim norrut mot de södra delarna av Ukraina.⁹ Cirka en månad in i kriget kunde konstateras att Ryssland inte uppnått vad som antas ha varit de inledande målen: att inta Kiev, Charkiv, Odessa och andra större städer för att tvinga fram ett ukrainskt regimskifte.¹⁰

I norr kom inledande, snabba avancemang mot Kiev snart att avstanna. Operationen här tycks ha haft som mål att inta staden (senare reviderat till att omringa), men bl.a. framryckningar och landsättning av mindre förband

¹ Washington Post, Russia planning massive military offensive against Ukraine involving 175,000 troops, U.S. intelligence warns, 2021-12-03, [url](#)

² Se exempelvis Ryssland, presidentadministrationen, 2021-07-12, Article by Vladimir Putin "On the Historical Unity of Russians and Ukrainians", [url](#)

³ Se t.ex. Centrum för Östeuropastudier, The Russia Crisis: where are we?, 2022-01-24, [url](#)

⁴ Ryssland, presidentadministrationen, 2022-02-21, Address by the President of the Russian Federation, [url](#)

⁵ Ryssland, presidentadministrationen, 2022-02-24, Address by the President of the Russian Federation, [url](#)

⁶ Ryssland, presidentadministrationen, 2022-02-24, Address by the President of the Russian Federation, [url](#)

⁷ Royal United Services Institute, Operation Z: The Death Throes of an Imperial Delusion, 2022-04-22, [url](#), s. 1

⁸ Institute for the Study of War, Ukraine Conflict Update 7, 2022-02-24, [url](#)

⁹ Institute for the Study of War, Russia-Ukraine Warning Update: Initial Russian Offensive Campaign Assessment, 2022-02-24, [url](#)

¹⁰ Institute for the Study of War, Russian Offensive Campaign Assessment, March 19, 2022-03-19, [url](#)

misslyckades efter hårda strider i Kievregionen, inklusive i Kievs förorter. De långa militära kolonnerna fick stor medial uppmärksamhet och ansattes hårt av ukrainska motattacker.¹¹ Ryska avancemang skedde även nordöst om Kiev. Exempelvis Tjernihiv drabbades hårt av rysk beskjutning.¹² Inte heller Charkiv intogs eller omringades av ryska styrkor.¹³ Däremot drabbades staden hårt av rysk artilleribeskjutning¹⁴ och i den östra delen av länet gjorde ryska förband framryckningar söderut och intog bland annat staden Izium.¹⁵

I Donbass gjordes framför allt ryska framryckningar i de södra delarna. Kuststaden Mariupol inringades och belägrades tidigt. Den ukrainska garnisonen försvarade dock staden in i det sista och de ryska styrkorna kunde inte säkra Mariupol förrän i slutet av maj.¹⁶ Staden var då i princip helt lagd i ruiner.¹⁷

De största ryska landvinningarna i den första fasen av kriget gjordes vid den södra axeln. Städer som Cherson intogs och en landbrygga österut från Krim till Donbass etablerades.¹⁸ Vidare ryska avancemang västerut stoppades dock och istället kom ryska operationer här snarare att vara fokuserade på att hålla emot ukrainska, lokala motoffensiver.¹⁹

I slutet av mars 2022 kunde ryska reträtter i norr observeras och bekräftades senare.²⁰ Den norra axeln i den inledande ryska kampanjen gavs upp till förmån för förflyttningar av offensiv förmåga till Donbass. Den ryska koncentrationen av stridskraft kom att manifesteras i en förnyad offensiv i framför allt Luhansk och Donetsk län. Under sommaren 2022 lyckades Ryssland inta ett antal mindre men strategiskt viktiga bosättningar i Luhansk samt hade även vissa framgångar i Donetsk län. Målsättningen med offensiven var med all sannolikhet att nå länens administrativa gränser, något man nästan lyckades med i Luhansk.²¹

I september 2022 gjorde ukrainska styrkor stora framsteg i Charkivs län och befriade en stor majoritet av de ockuperade delarna av länet.²² Strax därefter valde de ryska styrkorna att i Cherson genomföra en taktisk reträtt över till den östra sidan av floden Dnjepr, efter att ukrainska styrkor gjort

¹¹ Royal United Services Institute, Operation Z: The Death Throes of an Imperial Delusion, 2022-04-22, [url](#), s. 2 ff.

¹² Östeuropastudier, Russia's invasion of Ukraine, 2022-03-11, [url](#); The New Yorker, The Siege of Chernihiv, 2022-04-15, [url](#)

¹³ Centrum för Östeuropastudier, Russia's invasion of Ukraine, 2022-03-11, [url](#)

¹⁴ CNN, As Russian rockets rain down on Kharkiv, its paramedics are risking their lives to save others, 2022-04-26, [url](#)

¹⁵ The Guardian, No safe way out of Izium: 'I can't imagine how it will end', 2022-04-04, [url](#)

¹⁶ BBC, Mariupol: Key moments in the siege of the city, 2022-05-17, [url](#)

¹⁷ NPR, Mariupol has fallen to Russia. Here's what that means for Ukraine, 2022-05-19, [url](#)

¹⁸ BBC, Ukraine war: Why Kherson and Mariupol are key to Russian success, 2022-03-04, [url](#). Under mars och början av april dock ukrainska motoffensiver i Chersons län och mot staden Cherson.

¹⁹ Se exempelvis Institute for the Study of War, Russian Offensive Campaign Assessment, March 31, 2022-03-31, [url](#)

²⁰ CNN, Russia says it will reduce military operations around Kyiv following talks with Ukraine, 2022-03-29, [url](#)

²¹ The Guardian, Russia no longer has full control of Luhansk as Ukraine captures village, 2022-09-19, [url](#)

²² The Washington Post, Inside the Ukrainian counteroffensive that shocked Putin and changed the war, 2022-12-29, [url](#)

försörjningssituationen ohållbar genom att systematiskt bekämpa de flodövergångar som varit nödvändiga för att upprätthålla en adekvat logistik.²³ Det ryska tillbakadragandet över Dnjepr skedde en kort tid efter att Ryssland, genom president Vladimir Putin, formellt annekterat länen Donetsk, Luhansk, Zaporizjzja och Cherson.²⁴ I och med tillbakadragandet kom den regionala huvudstaden Cherson (i länet med samma namn) att befrias av ukrainska styrkor.

Efter det ryska tillbakadragandet i Cherson har frontlinjerna inte förändrats annat än i obetydlig utsträckning. Varken den ryska vinteroffensiven eller pågående ukrainska offensiven har medfört annat än marginella förändringar vad gäller territoriell kontroll. Det bör i sammanhanget nämnas att ryska styrkor, bestående framför allt av anställda i den privata Wagnergruppen, i slutet av maj 2023 efter flera månaders brutala strider lyckades inta staden Bachmut i Donetsk län.²⁵

2.2 Nuvarande frontlinje

Sedan det ryska tillbakadragandet från Dnjeprs västra sida i Cherson, bär stridigheterna i Ukraina prägeln av ett statiskt utnötningskrig. De ukrainska väpnade styrkorna inledde i juni 2023 en offensiv längs stora delar av fronten.²⁶ Offensiven har dock i skrivande stund inte lett till annat än mycket begränsade skiften i territoriell kontroll.²⁷ Frontlinjen sträcker sig idag från de östra delarna av Charkivs län sydväst ut genom länen Luhansk, Donetsk, Zaporizjzja och Cherson. Det bör tilläggas att den västra delen av den ryskockuperade Kinburnhalvön administrativt tillhör Mykolajivs län.²⁸

Frontavsnittet i Charkiv löper genom en mycket begränsad del av länet geografiskt sammanhängande med Luhansk. I Luhansk löper fronten i stora delar nära länets västra gräns medan fronten skär mer rakt igenom Donetsk och Zaporizjzja. I Cherson utgör floden Dnjepr en naturlig barriär där östra stranden kontrolleras av Ryssland och den västra av Ukraina.²⁹

Även om stridigheter sker kontinuerligt längs hela fronten är de mest intensiva striderna i dagsläget koncentrerade till området runt Bachmut i länet Donetsk och söder om Orichiv i länet Zaporizjzja. Aktiva strider pågår dessutom i gränsområdet mellan länen Charkiv och Luhansk, runt bosättningsarna Avdijivka och Marinka i Donetsk samt i de västra delarna av Cherson.³⁰

²³ Aljazeera, Russia's withdrawal from Ukraine's Kherson explained in maps, 2022-11-10, [url](#)

²⁴ Reuters, Russia's Federation Council ratifies annexation of four Ukrainian regions, 2022-10-04, [url](#)

²⁵ Aljazeera, Wagner chief says 20 000 of its troops killed in Bakhmut battle, 2023-05-23, [url](#)

²⁶ European Council On Foreign Relations (ecfr), All-weather allies: Ukraine's counteroffensive and the coming winter, 2023-09-22, [url](#)

²⁷ Le Monde, War in Ukraine: Countdown for Kyiv's counter-offensive has begun, 2023-09-13, [url](#)

²⁸ BBC, Ukraine in maps: Tracking the war with Russia, 2023-09-29, [url](#)

²⁹ Se exempelvis karta från UK Defence Intelligence nedan.

³⁰ Institute for the Study of War, Russian offensive campaign assessment, September 28, 2023-09-28, [url](#)

Kartan³¹ ovan visar det brittiska försvarsministeriets bedömning av fronten den 8 september 2023.³² Migrationsanalys bedömning är att inga förändringar av relevans har skett sedan kartan publicerades.

3. Om stridshandlingarna

3.1 Parterna

Inledningsvis är det av vikt att konstatera att stridigheterna i Ukraina helt bär prägnen av en mellanstatlig konflikt med två stridande parter, där de väpnade styrkorna står under civil politisk kontroll.³³ Det ryska narrativet att Folkrepubliken Donetsk och Folkrepubliken Luhansk i allt väsentligt varit självständiga aktörer, som mellan 2014 och 2022 fört en självständig frihetskamp mot den ukrainska statsmakten, är inget annat än propaganda. Det bör i sammanhanget också konstateras att såväl Donetsk som Luhansk nu också tillsammans med Cherson och Zaporizhzhia ”upptagits” som delar av Ryska federationen. Rysk propaganda har också konsekvent tryckt på att Ukraina inte är en självständig aktör i kriget, utan snarare är ett ombud för väst i allmänhet

³¹ De mörkare röda/rosa fälten avser områden som kontrollerats av Ryssland sedan 2014, de ljusare fälten är områden där Ryssland etablerat kontroll sedan den fullskaliga invasionen den 24 februari 2022.

³³ European Union External Action Service (EUCS), Russia’s war against Ukraine, where do we stand and what can the future bring?, 2022-04-26, [url](#)

och Nato och USA i synnerhet.³⁴ Inga av dessa narrativ tål dock en närmare granskning utan bör ses som rysk propaganda och mytbildning.³⁵

3.2 Stridernas intensitet och karaktär

Sedan invasionens inledning har de båda krigförande parterna använt sig av alla tillgängliga offensiva och defensiva vapensystem förutom massförstörelsevapen (kärnvapen samt kemiska och biologiska stridsmedel). Såväl markstridskrafter som flygvapen och sjöstridskrafter har varit engagerade under hela konflikten, om än i varierande utsträckning under olika skeden.³⁶ Någon komplett uppräkningslista av vilka vapensystem som använts och i vilken omfattning låter sig knappast göras av utrymmesskäl men omfattar allt från strategiskt bombflyg och kryssningsrobotar avfyrate från ubåtar till modifierade kommersiella drönare.³⁷

En metod för att belysa omfattningen och skalan av striderna kan vara att titta på de båda parternas förluster sedan den fullskaliga invasionens inledning. Webbplatsen oryxpioenkop.com, ett privat initiativ som drivs av holländska OSINT-entusiaster, kartlägger förluster från såväl den ryska som den ukrainska sidan. Sidan tillmätts stor trovärdighet och används flitigt av analytiker, politiker och journalister. Enbart utrustning som genom bildbevis kan bekräftas förlorade är noterade, vilket innebär att de faktiska förlusterna är långt större i form av både odokumenterade stridsförluster och utrustning som av annan anledning skadats eller slitits ut. Fram till idag finns mer än 12 000 enheter tung utrustning noterade som ryska förluster. Däribland över 2 000 huvudstridsvagnar och över 1 000 artilleripjäser.³⁸ Motsvarande siffror för dokumenterade ukrainska förluster är ca 600 huvudstridsvagnar och 400 artilleripjäser.³⁹ För att sätta siffrorna i kontext kan konstateras att de fyra största militärmakterna i Västeuropa, Frankrike, Storbritannien, Tyskland och Italien, tillsammans har runt 900 huvudstridsvagnar i bruk.⁴⁰

Vad gäller de båda stridande parternas manskapsförluster sedan februari 2022 finns få pålitliga uppgifter. Den ukrainska generalstaben rapporterar kontinuerligt ryska förluster men redovisar av naturliga skäl inte egna förluster. Den 28 september 2023 angavs antalet dödade ryska soldater till 277 320.⁴¹ De ukrainska uppgifterna är med all sannolikhet överdrivna men kan nog tas som en indikation på magnituden av förlusterna. Från rysk sida görs inga officiella sammanställningar, vare sig av egna eller ukrainska förluster. Den senaste siffran som angavs var i september 2022 då man uppgav att 5 937 ryska

³⁴ DW, Russia's disinformation campaign targets NATO, 2023-02-13, [url](#)

³⁵ Europeiska kommissionen, representationen i Sverige, Tolv myter om Rysslands krig i Ukraina avslöjade, 2023-02-23, [url](#)

³⁶ The Guardian, Analysis: What weapons is Russia deploying in Ukraine invasion?, [url](#)

³⁷ För mer detaljerad information om vapensystem som används se exempelvis: Euronews, Ukraine War: Which weapons are being used in Russia's invasion?, 2022-03-07, [url](#)

³⁸ Oryx, Attack On Europe: Documenting Russian Equipment Losses During the Russian Invasion of Ukraine, 2023-09-28, [url](#)

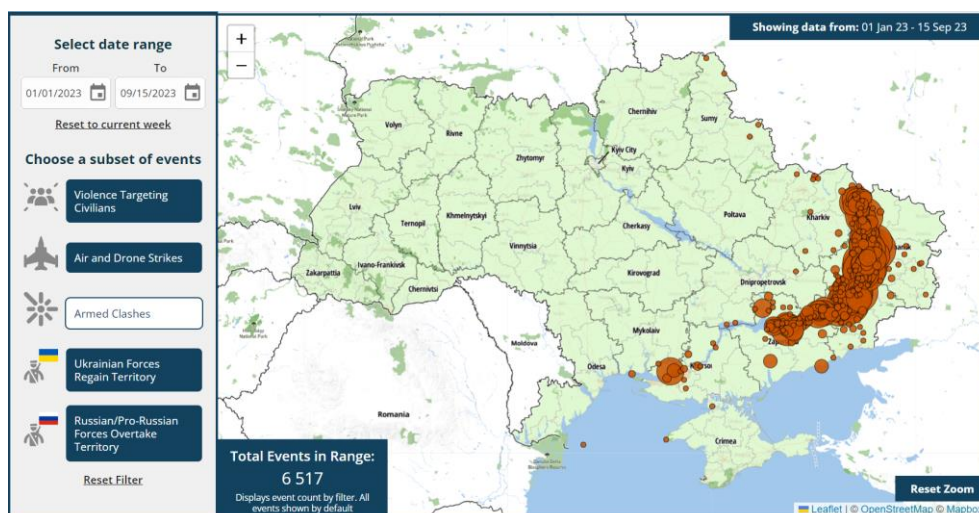
³⁹ Oryx, Attack On Europe: Documenting Ukrainian Equipment Losses During the Russian Invasion of Ukraine, 2023-09-28, [url](#)

⁴⁰ Statista, Number of main battle tanks in NATO 2023, by country, 2023-09-29, [url](#)

⁴¹ Novaya Gazeta, Russian Defence Minister Shoigu: 5937 russian soldiers killed in Ukraine, 2022-09-21, [url](#)

soldater dödats i Ukraina.⁴² Franska Le Monde hänvisar till uppgifter som läckts från amerikanska tjänstemän i augusti 2023. Enligt dessa uppgifter är den amerikanska uppskattningen att de ryska förlusterna uppgår till ca 300 000 (120 000 döda och 180 000 skadade), medan de ukrainska förlusterna bedöms vara ca 200 000 (70 000 dödade och 130 000 skadade).⁴³ Som kontext kan en jämförelse göras med Syrien, där organisationen Syrian Observatory for Human Rights i mars 2022 uppskattat antalet dödade kombattanter sedan 2011 till knappt 339 000.⁴⁴

Kartan nedan är hämtad från The Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED), som inhämtar och kategoriserar konfliktrelaterad data, och visar de stridigheter (i detta fall väpnade sammandrabbningar mellan ukrainska och ryska styrkor) som kartlagts mellan den 1 januari 2023 och den 15 september 2023. Totalt har 6 517 olika sammandrabbningar noterats under perioden. Det exakta antalet och vad som räknas som en väpnad sammandrabbning är sannolikt av underordnat intresse. Av vikt att notera är dock den mycket tydliga koncentrationen av strider till den etablerade frontlinjen och de områden bakom fronten som är inom räckhåll för artilleri.

Artilleri är för övrigt generellt sett vad som sedan konfliktens början helt dominerat och format striderna. Framför allt sedan fronten stabiliserats har lokalt artilleriövertag i princip varit en förutsättning för att bedriva offensiva operationer.⁴⁵ Ryska styrkor har under perioder skjutit så mycket som runt 60 000 artillerigranater per dag, medan man från ukrainsk sida kontinuerligt skjuter flera tusen granater om dagen.⁴⁶ Trots de enorma förlusterna på båda

⁴² Le Monde, The secret carnage of military losses in Ukraine, 2023-08-24, [url](#)

⁴³ Le Monde, The secret carnage of military losses in Ukraine, 2023-08-24, [url](#)

⁴⁴ Syrian Observatory for Human Rights, 338976 non-civilians killed across Syria since beginning of Syrian Revolution in March 2011, 2022-03-15, [url](#)

⁴⁵ War on the Rocks, The Russia Contingency with Michael Kofman, Fires and Observation: A Conversation with Jack Watling [Podcast], 2023-09-21, [url](#)

⁴⁶ The Hill, Artillery usage could show the future course of the Ukraine war, 2023-07-04, [url](#)

sidor (se ovan) bedöms Ryssland alltså ha ungefär 4 000 artillerisystem på plats i Ukraina, medan den ukrainska sidan bedöms ha cirka 2 000.⁴⁷

3.3 Särskilt om kriget i luften

Alltsedan krigsutbrottet har Ryssland genomfört flyg-, robot- och drönarattacker även mot de delar av landet där markstrider inte förekommit.⁴⁸ I krigets initiala skede koncentrerades attackerna mot rent militära mål, såsom flygbaser, luftförsvarsinstallationer och stridsledningscentraler.⁴⁹ Det kunde dock noteras ganska omedelbart att trots vissa framgångar lyckades Ryssland inte slå ut det ukrainska flygvapnet och luftvärnet.⁵⁰ Det ukrainska luftvärnet har sedan den ryska invasionen ytterligare förstärkts genom moderna luftförsvarssystem donerade av allierade.⁵¹ Det faktum att Ryssland inte lyckats etablera luftherravälde har i hög grad präglat såväl den taktiska som den strategiska utvecklingen av invasionen. Ryskt bomb- och attackflyg har i princip begränsats till att verka i ryskkontrollerat luftrum, och de attacker som sker mot icke frontnära områden i Ukraina sker näst intill uteslutande med kryssningsrobotar, ballistiska missiler och drönare.⁵² Nära fronten används dock också såväl attackhelikoptrar som attackflyg.⁵³

Angreppen med kryssningsrobotar och drönare mot icke frontnära områden har riktats mot flera olika typer av mål och har i viss utsträckning förändrats över tid. Utöver angrepp mot rent militära mål har Ryssland, framför allt under hösten och vintern 2022/2023, riktat luftangrepp mot den ukrainska energiinfrastrukturen (över hela landet).⁵⁴ Under sommaren 2023 inleddes dessutom en kampanj mot den ukrainska jordbruksexporten med upprepade attacker mot framför allt Odessa vid svartahavskusten och städerna Reni och Izmajil vid floden Donau.⁵⁵ Även luftangrepp som förefaller ha varit av ren terrorkaraktär har genomförts mot civila mål som sjukhus, skolor, marknader och bostadshus.⁵⁶ Från och med den 24 februari 2022 till och med maj 2023 bedömdes Ryssland sammanlagt ha avfyrat över 5 000 kryssningsrobotar, ballistiska missiler och patrulldrönare mot mål i Ukraina.⁵⁷ Det ukrainska luftförsvaret har dock visat sig vara förhållandevis svårt att genomtränga. Mellan den 1 maj och den 26 juni 2023 sköts ca 80 procent av ballistiska

⁴⁷ Hague Centre for Strategic Studies, How Russia Lost '5,000 Artillery Systems' in Ukraine, 2023-08-09, [url](#)

⁴⁸ Royal United Services Institute (RUSI), The Russian Air War and Ukrainian Requirements for Air Defence, 2022-11-07, [url](#)

⁴⁹ Royal United Services Institute (RUSI), The Russian Air War and Ukrainian Requirements for Air Defence, 2022-11-07, [url](#)

⁵⁰ Royal United Services Institute (RUSI), The Russian Air War and Ukrainian Requirements for Air Defence, 2022-11-07, [url](#)

⁵¹ International Institute for Strategic Studies, Grounded in reality: Ukraine's air defence and the implications for Europe, 2023-07-07, [url](#)

⁵² International Institute for Strategic Studies, Grounded in reality: Ukraine's air defence and the implications for Europe, 2023-07-07, [url](#)

⁵³ Air & Space Forces Magazine, Russian Air Force Trades Efficacy for Survival Over Ukraine, USAF Boss Says, 2023-09-14, [url](#)

⁵⁴ Atlantic Council, Russia resumes bombing campaign of Ukraine's civilian energy infrastructure, 2023-09-22, [url](#)

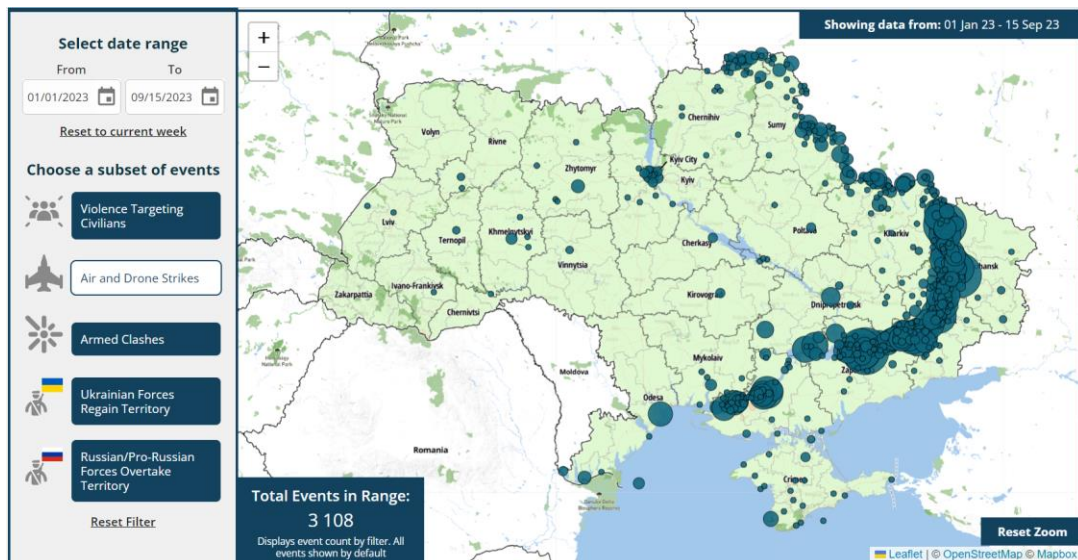
⁵⁵ BBC News, Satellite images reveal damage to Ukraine grain ports, 2023-09-08, [url](#)

⁵⁶ Euronews, 'Terror bombing': Why is Russia targeting civilians in Ukraine?, 2023-06-01, [url](#)

⁵⁷ Breaking Defense, Weapons tracing shows Russia firing new cruise missiles at Ukraine just weeks after production, 2023-05-10, [url](#)

missiler och ca 90 procent av kryssningsrobotar och patrulldrönare⁵⁸ ner.⁵⁹ I sammanhanget bör noteras att även de missiler, robotar och drönare som skjuts ner tillsammans med rester av luftvärnsrobotar kan orsaka betydande skada på marken.

Kartan nedan är hämtad från ACLED, som inhämtar och kategoriserar konfliktrelaterad data, och visar flyg-, missil-, robot- och drönarattacker som kartlagts mellan den 1 januari 2023 och den 15 september 2023. Sammanlagt 3 108 attacker har registrerats. Liksom de ovan redovisade väpnade sammandrabbningarna är dessa koncentrerade till nuvarande frontlinje. Därutöver kan koncentrationer ses längs den rysk-ukrainska gränsen i länen Charkiv och Sumy samt, om än i mindre utsträckning, i de större städerna. Kiev, Odessa, Dnipro, Cherson, Zjytomyr, Chmelnytskyj och Kryvyj Rih tillhör de särskilt drabbade städerna.⁶⁰

3.4 Civila offer

Från den 24 februari 2022, då den fullskaliga ryska invasionen inleddes, har OHCHR fram till den 10 september 2023 konstaterat 27 149 civila offer (se diagram nedan). Av dessa är 9 614 dödsfall och 17 535 skadade. OHCHR konstaterar dock att de verkliga siffrorna är betydligt högre. Många rapporterade fall väntar på ytterligare bekräftelse och det finns områden som antingen står under rysk kontroll eller som präglas av pågående stridigheter. Mariupol i Donetsk län och Lysytjansk, Popasna och Sievjerodonetsk i

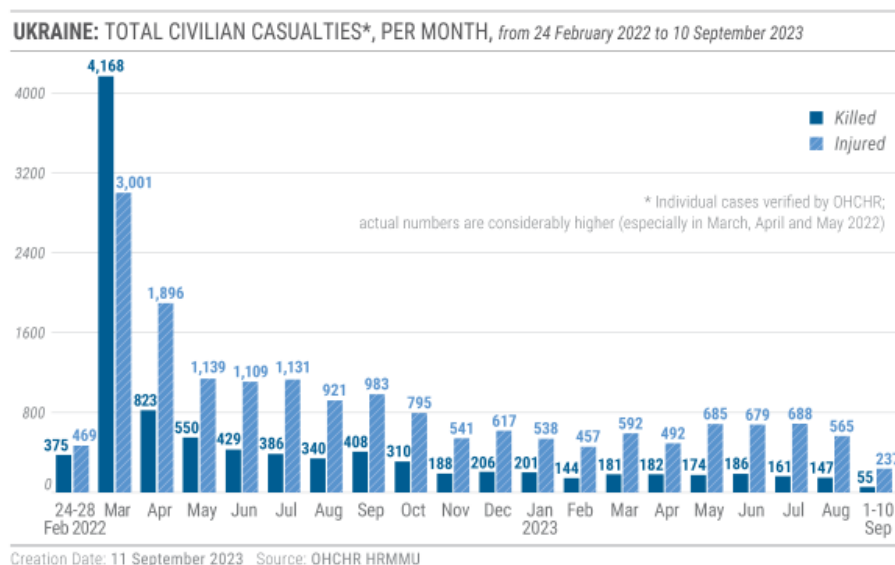
⁵⁸ Med drönare avses i detta sammanhang endast drönare med lång räckvidd som används av Ryssland för attacker mot strategiska mål i icke frontnära områden. Dessa är i princip uteslutande av de iranskstiltverkade typerna Shahed 131 och 136. För mer detaljerad information, se Airwars, A year of the Shahed – How Iranian drones became a key tool in Russia's arsenal, 2023-09-08, [url](#)

⁵⁹ Center for Strategic & International Studies, Russia Isn't Going to Run Out of Missiles, 2023-06-28, [url](#)

⁶⁰ ACLED, Ukraine Conflict Monitor, 2023-09-15, [url](#)

Luhansk län, förs särskilt fram som platser där det rapporterats om omfattande civila offer men där utredningar varit omöjliga eller svårare att genomföra.⁶¹ Migrationsanalys vill betona att det verkliga antalet civila offer inte bara är betydligt högre än de av OHCHR redovisade uppgifterna, utan av en helt annan magnitud. Bara i ovan nämnda Mariupol har källor estimerat det verkliga antalet dödade till mellan 20 000 och 87 000.^{62,63}

Diagrammet nedan visar det totala antalet dödade och skadade civila som OHCHR konstaterat, uppdelat per månad.

Ungefär hälften av de civila offren är geografiskt att hänföra till Donetsk och Luhansk län och en övervägande majoritet av övriga till län där markstrider pågår eller har pågått (Charkiv, Kiev, Cherson, Mykolajiv, Sumy, Zaporizjzja). Kartan nedan sträcker sig fram till den 30 juni 2023. Mot bakgrund av att den geografiska utbredningen och karaktären av stridigheterna inte ändrats därefter, är kartan i stora drag representativt för hur civila offer är fördelade.

⁶¹ FN, Kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter (OHCHR), Ukraine: civilian casualty update 11 September 2023, 2023-09-11, [url](#)

⁶² Politico, Smashed buildings in Mariupol produce 'endless caravan of death', 2022-09-06, [url](#)

⁶³ Bukvy, 87,000 documented deaths in Mariupol, – media report, 2022-08-29, [url](#)

Av de civila offren har under hela konfliktens förlopp en stor majoritet (över 90 procent) skadats eller dödats av vad OHCHR benämner som ”explosive weapons with wide area effect” och som inbegriper granater som avfyrats från eldrörsartilleri, raketartilleri eller stridsvagnar men även kryssningsrobotar, ballistiska missiler samt flygattacker, inklusive patrulldrönare och andra obemannade luftfarkoster.⁶⁴ En analys av OHCHR:s statistik visar att denna tendens ytterligare förstärkts när fronten stabiliserats i områden med relativt liten civilbefolkning och där de som faktiskt vistats i områdena har haft möjlighet att evakuera.⁶⁵

Det bör dock noteras att antalet civila offer i länen Charkiv, Kiev, Mykolajiv och Sumy sannolikt är något överrepresenterade i förhållande till hur fördelningen av konstaterade civila offer ser ut i dagsläget. Detta sannolikt beroende på att det under delar av 2022 pågick strider i länen, medan fronten nu stabiliserats utanför dem. I övriga län, som utgör majoriteten av Ukraina såväl till yta som till befolkningsmängd, har således överhuvudtaget inga civila offer skördats till följd av markstrider, utan samtliga offer är relaterade till robot-, bomb- och drönarattacker.

En djupare analys om huruvida det finns mönster i sammansättningen av offer som skulle tyda på att vissa grupper är särskilt utsatta låter sig inte göras med tillgänglig data enligt Migrationsanalys bedömning. Vad som kan konstateras av den statistik som finns till hands är att vuxna män är överrepresenterade medan framför allt barn är kraftigt underrepresenterade.⁶⁶ Sannolikt är anledningen bland annat att kvinnor och barn i större utsträckning har

⁶⁴ FN, Kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter (OHCHR), Ukraine: civilian casualty update 11 September 2023, 2023-09-11, [url](#)

⁶⁵ FN, Kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter (OHCHR), Ukraine: civilian casualty update 11 September 2023, 2023-09-11, [url](#)

⁶⁶ FN, Kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter (OHCHR), Ukraine: civilian casualty update 11 September 2023, 2023-09-11, [url](#)

prioriterats i evakueringar och i större utsträckning haft möjlighet att lämna landet.

När det gäller individers utsatthet för luftangrepp eller angrepp med artilleri med lång räckvidd mot taktiska eller strategiska mål i icke frontnära områden, är det rimligtvis snarast rent individuella faktorer som avgör utsatthet. Snarare än grupptillhörighet, ålder eller kön är omständigheter som tillgång till närliggande skyddsrum, faktisk närhet till fronten (är platsen inom räckhåll för artilleri eller inte), huruvida individen hörsammar eventuella flyglarm, fysisk närhet till potentiella mål för attacker m.m.⁶⁷ Personer med funktionshinder har pekats ut som en grupp som har särskilt svårt att vidta nödvändiga säkerhetsåtgärder.⁶⁸

Vad gäller frontnära områden där faktiska markstridigheter pågår är det likaså svårt att peka ut särskilt utsatta grupper. Riskerna att skadas eller dödas torde vara ungefär densamma för samtliga civila som vistas i områden där det pågår aktiva strider. Som tidigare konstaterats har de mer bosatta områden där omfattande stridigheter fortfarande äger rum i många fall i princip tömts på civilbefolkning. I exempelvis Bachmut, som innan den fullskaliga invasionen inleddes hade en befolkning på ca 70 000, bedöms nu endast cirka 500 personer finnas kvar.⁶⁹ Mars 2022, det vill säga i invasionens omedelbara inledning, sticker rent statistiskt ut som den månad med i särklass flest civila offer.⁷⁰

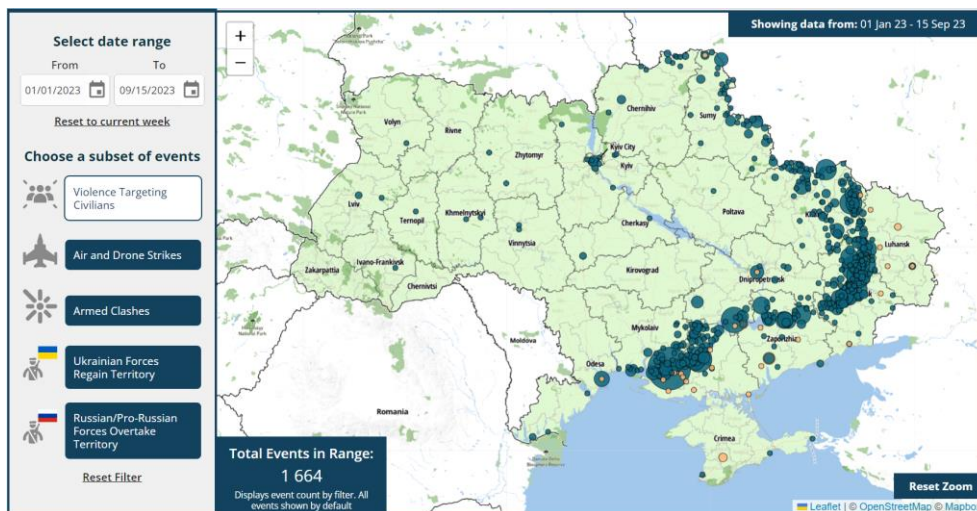
Kartan nedan är hämtad från ACLED, som inhämtar och kategoriserar konfliktrelaterad data, och visar utbredningen av stridshandlingar/våld som drabbat civila mellan den 1 januari 2023 och den 15 september 2023. Det kan konstateras att ACLED:s data om var attacker mot civila varit mest intensiva och OHCHR:s uppgifter om var man bekräfta majoriteten av civila offer.

⁶⁷ CNN, In wartime Ukraine, going back to school means preparing for air raids and huddling in shelters, 2023-09-01, [url](#)

⁶⁸ European Disability Forum, One year of war: persons with disabilities in Ukraine, 2023-02-24, [url](#)

⁶⁹ Guardian, Russia-Ukraine war: only 500 of 70,000 residents left in Bakhmut, mayor says – as it happened, 2023-06-01, [url](#)

⁷⁰ FN, Kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter (OHCHR), Ukraine: civilian casualty update 11 September 2023, 2023-09-11, [url](#)

4. Utvecklingen framöver

Det finns i dagsläget få eller inga indikationer på något annat än att kriget mellan Ryssland och Ukraina kommer att bli ett långt krig. De ryska maximalistiska målsättningarna, att ta militär och politisk kontroll över hela Ukraina, har enligt de flesta bedömare inte förändrats oaktat de ryska motgångarna på slagfältet.⁷¹ Den ryska produktionen av krigsmateriel har skalats upp kraftigt och man har stora lager av tunga vapensystem som legat i malpåse och som kan göras brukbara.⁷² Rysk budget- och produktionsplanering indikerar att man åtminstone förväntar sig att kriget kommer att pågå under hela 2025. Personalförsörjningen är ett problem och aggressiva kampanjer bedrivs aktivt för att få individer att ansluta sig till de väpnade styrkorna.⁷³ För det fall detta inte skulle räcka finns möjligheten till mer omfattande tvångsmobilisering, som även om den knappast skulle vara populär bland befolkningen, med all sannolikhet kommer att genomföras om det blir militärt nödvändigt.⁷⁴ Från rysk sida finns därmed såväl viljan som kapaciteten att fortsätta kriget. Vad gäller den ukrainska sidan är situationen liknande. Politiska uttalanden indikerar inget annat än att Ukraina kommer att fortsätta kriga tills det att man segrat.⁷⁵ Seger har från ukrainsk sida i princip definierats som att helt återta kontroll över de ockuperade områdena, inklusive Krim och de delar av Donbass som varit utanför statens kontroll sedan 2014. Opinionsundersökningar visar också att de politiska uttalandena har starkt stöd

⁷¹ Obozrevatel, Russia dreams of 'full control' of Ukraine's occupied territories: ISW explains Kremlin's maximalist goals, 2023-08-07, [url](#)

⁷² Ukrainska Pravda, Russia's military-industrial complex is gaining momentum. Where does the money come from, and who helps Russia produce missiles?, 2023-05-29, [url](#)

⁷³ Centre for Eastern Studies, Russia's 'war' budget for 2023–2025, 2022-12-12, [url](#)

⁷⁴ New York Times, 'Aren't You a Man?': How Russia Goads Citizens Into the Army, 2023-08-23, [url](#)

⁷⁵ Politico, For Kyiv, the war aims are clear; that is not the case for its allies, 2023-07-17, [url](#)

bland befolkningen.⁷⁶ När det gäller den ukrainska förmågan att föra ett längre krig kan konstateras att Ukraina inte har en inhemsk produktionskapacitet av krigsmateriel som motsvarar den ryska, utan är i en helt annan utsträckning beroende av internationellt stöd.⁷⁷ Stödet till Ukraina är alltså starkt från såväl transatlantiska som europeiska partners även om det finns farhågor om att såväl det militära som det politiska stödet över tid kan komma att minska. Samtidigt är många aviserade stödpaket inte ännu levererade. Exempelvis väntas Ukraina inom närtid få såväl ballistiska missiler som ytterligare stridsvagnar och för första gången västerländskt stridsflyg.⁷⁸ Förutsatt att något oförutsägbart, som helt eller delvis omkullkastar någon av parternas politiska eller militära förutsättningar, inte inträffar kommer striderna i Ukraina med största sannolikhet fortsätta under överskådlig framtid, om än med varierande intensitet.

5. Avslutande kommentar

Även om de ryska maximalistiska målsättningarna med den fullskaliga invasionen av Ukraina synes vara oförändrade, har markstridernas utbredelse efter ryska reträtter under 2022 varit koncentrerade till en geografiskt relativt statisk frontlinje i de östra och södra delarna av Ukraina. I nuläget är det framför allt länen Luhansk, Donetsk, Zaporizjzja och Cherson, och i mindre utsträckning Charkiv och Mykolajiv, som berörs av markstrider. Inga delar av Ukraina är dock fredade från omfattande ryska flyg-, robot- och drönarattacker.

Intensiteten i striderna längs frontlinjen, som involverar alla tillgängliga moderna offensiva och defensiva vapensystem förutom massförstörelsevapen, varierar i tid och rum, men måste sammanfattningsvis sägas vara av en karaktär som saknar nutida motsvarighet.⁷⁹ Antalet dödade och sårade soldater är svårt att uppskatta men uppgifter talar för att det handlar om flera hundra tusen.

OHCHR dokumenterar civila offer i konflikten men organisationen begränsas i sitt arbete av både pågående strider och ryska ockupationsmyndigheter. I skrivande stund har OHCHR dokumenterat ca 27 000 civila offer, varav runt 10 000 dödsoffer. Med all sannolikhet är det verkliga antalet offer dock mycket större. Särskilt utsatta grupper inom civilbefolkningen är svåra att identifiera och alla som inte lämnat områden där aktiva strider pågår löper mycket stora risker.

⁷⁶ Reuters, Nearly 90% of Ukrainians oppose territorial concessions to Russia-poll, 2022-09-15, [url](#)

⁷⁷ Olofsgård, Anders, Foreign Aid to Ukraine: Lessons from the Literature on Strategic Foreign Aid, 2022-09-22, [url](#)

⁷⁸ NBC News, Biden tells Zelenskyy that U.S. will send Ukraine ATACMS long-range missiles, 2023-09-22, [url](#)

⁷⁹ Med detta avses inte det totala antalet offer eller liknande, utan själva intensiteten i striderna och krigets högteknologiska prägel, med den arsenal av offensiva och defensiva vapensystem som båda parter har tillgång till och använder sig av.

Med stor sannolikhet kommer stridigheterna att pågå under de kommande åren, om än med varierande intensitet.

6. Källförteckning

ACLED, Ukraine Conflict Monitor, 2023-09-15, [url](#)

Air & Space Forces Magazine, Russian Air Force Trades Efficacy for Survival Over Ukraine, USAFE Boss Says, 2023-09-14, [url](#)

Airwars, A year of the Shahed – How Iranian drones became a key tool in Russia’s arsenal, 2023-09-08, [url](#)

Aljazeera, Wagner chief says 20 000 of its troops killed in Bakhmut battle, 2023-05-23, [url](#)

Aljazeera, Russia’s withdrawal from Ukraine’s Kherson explained in maps, 2022-11-10, [url](#)

Atlantic Council, Russia resumes bombing campaign of Ukraine’s civilian energy infrastructure, 2023-09-22, [url](#)

BBC, Ukraine in maps: Tracking the war with Russia, 2023-09-29, [url](#)

BBC News, Satellite images reveal damage to Ukraine grain ports, 2023-09-08, [url](#)

BBC, Mariupol: Key moments in the siege of the city, 2022-05-17, [url](#)

BBC, Ukraine war: Why Kherson and Mariupol are key to Russian success, 2022-03-04, [url](#)

Breaking Defense, Weapons tracing shows Russia firing new cruise missiles at Ukraine just weeks after production, 2023-05-10, [url](#)

Bukvy, 87,000 documented deaths in Mariupol, – media report, 2022-08-29, [url](#)

Center for Strategic & International Studies, Russia Isn’t Going to Run Out of Missiles, 2023-06-28, [url](#)

Centre for Eastern Studies, Russia’s ‘war’ budget for 2023–2025, 2022-12-12, [url](#)

Centrum för Östeuropastudier, The Russia Crisis: where are we?, 2022-01-24, [url](#)

CNN, In wartime Ukraine, going back to school means preparing for air raids and huddling in shelters, 2023-09-01, [url](#)

CNN, As Russian rockets rain down on Kharkiv, its paramedics are risking their lives to save others, 2022-04-26, [url](#)

CNN, Russia says it will reduce military operations around Kyiv following talks with Ukraine, 2022-03-29, [url](#)

DW, Russia's disinformation campaign targets NATO, 2023-02-13, [url](#)

Euronews, 'Terror bombing': Why is Russia targeting civilians in Ukraine?, 2023-06-01, [url](#)

Euronews, Ukraine War: Which weapons are being used in Russia's invasion?, 2022-03-07, [url](#)

European Council On Foreign Relations (ecfr), All-weather allies: Ukraine's counteroffensive and the coming winter, 2023-09-22, [url](#)

European Disability Forum, One year of war: persons with disabilities in Ukraine, 2023-02-24, [url](#)

European Union External Action Service (EUAS), Russia's war against Ukraine, where do we stand and what can the future bring?, 2022-04-26, [url](#)

Europeiska kommissionen, Representationen i Sverige, Tolv myter om Rysslands krig i Ukraina avslöjade, 2023-02-23, [url](#)

FN, Kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter (OHCHR), Ukraine: civilian casualty update 11 September 2023, 2023-09-11, [url](#)

FN, Kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter (OHCHR), Civilian casualties in Ukraine from 24 February 2022 to 30 June 2023, 2023-07-07, [url](#)

The Guardian, Russia-Ukraine war: only 500 of 70,000 residents left in Bakhmut, mayor says – as it happened, 2023-06-01, [url](#)

The Guardian, Russia no longer has full control of Luhansk as Ukraine captures village, 2022-09-19, [url](#)

The Guardian, No safe way out of Izyum: 'I can't imagine how it will end', 2022-04-04, [url](#)

The Guardian, Analysis: What weapons is Russia deploying in Ukraine invasion?, 2022-02-27, [url](#)

Hague Centre for Strategic Studies, How Russia Lost '5,000 Artillery Systems' in Ukraine, 2023-08-09, [url](#)

The Hill, Artillery usage could show the future course of the Ukraine war, 2023-07-04, [url](#)

Institute for the Study of War, Russian offensive campaign assessment, September 28, 2023-09-28, [url](#)

Institute for the Study of War, Russian Offensive Campaign Assessment, March 31, 2022-03-31, [url](#)

Institute for the Study of War, Russian Offensive Campaign Assessment, March 19, 2022-03-19, [url](#)

Institute for the Study of War, Ukraine Conflict Update 7, 2022-02-24, [url](#)

Institute for the Study of War, Russia-Ukraine Warning Update: Initial Russian Offensive Campaign Assessment, 2022-02-24, [url](#)

International Institute for Strategic Studies, Grounded in reality: Ukraine's air defence and the implications for Europe, 2023-07-07, [url](#)

NBC News, Biden tells Zelenskyy that U.S. will send Ukraine ATACMS long-range missiles, 2023-09-22, [url](#)

Le Monde, War in Ukraine: Countdown for Kyiv's counter-offensive has begun, 2023-09-13, [url](#)

Le Monde, The secret carnage of military losses in Ukraine, 2023-08-24, [url](#)

New Yorker, The Siege of Chernihiv, 2022-04-15, [url](#)

New York Times, 'Aren't You a Man?': How Russia Goads Citizens Into the Army, 2023-08-23, [url](#)

Novaya Gazeta, Russian Defence Minister Shoigu: 5937 russian soldiers killed in Ukraine, 2022-09-21, [url](#)

NPR, Mariupol has fallen to Russia. Here's is what that means for Ukraine, 2022-05-19, [url](#)

Obozrevatel, Russia dreams of 'full control' of Ukraine's occupied territories: ISW explains Kremlin's maximalist goals, 2023-08-07, [url](#)

Olofsgård, Anders, Foreign Aid to Ukraine: Lessons from the Literature on Strategic Foreign Aid, 2022-09-22, [url](#)

Oryx, Attack On Europe: Documenting Russian Equipment Losses During the Russian Invasion of Ukraine, 2023-09-28, [url](#)

Reuters, Russia's Federation Council ratifies annexation of four Ukrainian regions, 2022-10-04, [url](#)

Reuters, Nearly 90% of Ukrainians oppose territorial concessions to Russia-poll, 2022-09-15, [url](#)

Royal United Services Institute (RUSI), The Russian Air War and Ukrainian Requirements for Air Defence, 2022-11-07, [url](#)

Royal United Services Institute, Operation Z: The Death Throes of an Imperial Delusion, 2022-04-22, [url](#)

Ryssland, presidentadministrationen, Address by the President of the Russian Federation, 2022-02-24, [url](#)

Ryssland, presidentadministrationen, Address by the President of the Russian Federation, 2022-02-21, [url](#)

Ryssland, presidentadministrationen, Article by Vladimir Putin "On the Historical Unity of Russians and Ukrainians", 2021-07-12, [url](#)

Statista, Number of main battle tanks in NATO 2023, by country, 2023-09-29, [url](#)

Syrian Observatory for Human Rights, 338976 non-civilians killed across Syria since beginning of Syrian Revolution in March 2011, 2022-03-15, [url](#)

Ukrainska Pravda, Russia's military-industrial complex is gaining momentum. Where does the money come from, and who helps Russia produce missiles?, 2023-05-29, [url](#)

War on the Rocks, The Russia Contingency with Michael Kofman, Fires and Observation: A Conversation with Jack Watling [podcast], 2023-09-21, [url](#)

The Washington Post, Inside the Ukrainian counteroffensive that shocked Putin and changed the war, 2022-12-29, [url](#)

The Washington Post, Russia planning massive military offensive against Ukraine involving 175,000 troops, U.S. intelligence warns, 2021-12-03, [url](#)